

Sygn. akt I ACa 560/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 września 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Roman Sugier (spr.)
Sędziowie :	SA Joanna Kurpierz SO del. Ewa Solecka
Protokolant :	Magdalena Bezak

po rozpoznaniu w dniu 12 września 2014 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa Skarbu Państwa-Pierwszego Urzędu Skarbowego w (...)

przeciwko W. J.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej

z dnia 18 czerwca 2012 r., sygn. akt I C 253/05,

I. zmienia zaskarżony wyrok:

1) w punkcie 2. w ten sposób, że pozbawia wykonalności wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 kwietnia 2005r., sygn. akt I ACa 1983/04:

a) w części dotyczącej należności głównej w zakresie kwoty 586 326,29 złotych;

b) w części dotyczącej odsetek ustawowych od kwoty 586 326,29 złotych:

- w zakresie odsetek od kwoty 440 437,29 złotych za okres po 22.02.2000r.,
- w zakresie odsetek od kwoty 12 053 złotych za okres po 11.10.2000r.,
- w zakresie odsetek od kwoty 6 000 złotych za okres po 27 lipca 2001r.,
- w zakresie odsetek od kwoty 4 000 złotych za okres po 13 kwietnia 2005r.,

- w zakresie odsetek od kwoty 123 836 złotych za okres po 16 czerwca 2005r.;

2) w punkcie 3. o tyle, że oddała powództwo w pozostałej części;

3) w punkcie 5. o tyle, że należność, którą nakazano pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa obniża z kwoty 29 676 złotych do kwoty 29 316 (dwadzieścia dziewięć tysięcy trzysta szesnaście) złotych;

II. oddała apelacje stron w pozostałej części;

III. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 5 400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;

IV. oddała wniosek powoda o zasądzenie zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sygn. akt I ACa 560/14

UZASADNIENIE

Powód Skarb Państwa Naczelnik Pierwszego Urzędu Skarbowego w (...) w pozwie skierowanym przeciwko W. J. wnosił o pozbawienie w całości wykonalności wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 kwietnia 2005r. sygn. akt I ACa 1983/04, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, a zasądającego od powoda na rzecz pozwanego kwotę 663.951,84 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 31 grudnia 1999 roku oraz wnosił o zasądzenie od pozwanego na jego rzecz kosztów procesu.

Uzasadniając żądanie pozwu powód podał, że pozwany w oparciu o wspomniany tytuł wykonawczy wszczął przeciwko niemu postępowanie egzekucyjne. Zdaniem powoda działanie takie jest nieuprawnione, gdyż wierzytelność pozwanego została umorzona przez złożenie przez powoda oświadczenia o potrąceniu wierzytelności wzajemnej wynikającej z wyroku Sądu Okręgowego w B.z dnia 11.10.2000r. sygn. akt I C 1787/00 oraz wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27.07.2001r. sygn. akt I ACa 336/01, a częściowo nie może być egzekwowana, gdyż na świadczeniu pozwanego wynikającym z kwestionowanego tytułu wykonawczego Skarbowi Państwa – Sądowi Okręgowemu w B. i Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach służy ustawowe prawo zastania z tytułu nieuiszczonych przez pozwanego kosztów sądowych. Wierzytelność Skarbu Państwa z tego tytułu została zajęta przez komornika w związku z postępowaniami egzekucyjnymi zainicjowanymi przez innych wierzycieli pozwanego. Wierzytelność umorzona w wyniku potrącenia i zajęta przez komornika są w tej wysokości, że tytuł wykonawczy, o jakim mowa na wstępie, winien być pozbawiony wykonalności w całości.

Wyrokiem zaocznym z dnia 24 października 2006r. Sąd Okręgowy w B. uwzględnił powództwo w całości.

Od wyroku tego sprzeciw wniósł pozwany wnosząc o jego uchylenie, oddalenie powództwa i o zasądzenie od powoda na jego rzecz zwrotu kosztów.

Zarzucił, że powód dwukrotnie dokonał kompensaty w oparciu o tę samą przysługującą mu wierzytelność. Raz uczynił to w piśmie z 5 grudnia 2002r., w którym dokonał rozliczenia wzajemnych wierzytelności ze wspomnianych wyroków oraz ponownie w ramach sprawy, w której w dniu 13.04.2005r. zapadł wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach (I ACa 1983/04).

Ponadto pozwany podniósł, że rozliczenie wierzytelności przez powoda jest wadliwe, gdyż naliczył on odsetki do daty potrącenia nie uwzględniając wstecznego skutku tego rodzaju czynności prawnej.

Wyrokiem z dnia 18 czerwca 2012r. Sąd Okręgowy w B. uchylił wyrok zaoczny z 24 października 2006r., pozbawił wykonalności w zakresie 593.527 złotych punkt 1a wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 kwietnia 2005r. sygn. akt I ACa 1983/04, oddalił powództwo w pozostałym zakresie, zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę

5.760 złotych z tytułu kosztów zastępstwa procesowego oraz nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 29.676 złotych tytułem opłaty od pozwu.

Rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego oparte zostało na następujących ustaleniach.

Przed Sądem Okręgowym w B. pod sygn. I C 382/03 toczyło się postępowanie z powództwa W. J. wniesionego dnia 31.12.1999r. przeciwko Skarbowi Państwa Pierwszemu Urzędowi Skarbowemu w (...) o zapłatę kwoty 1.309.337 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu.

W dniu 22.05.2003r. W. J. wniósł drugi pozew przeciwko Urzędowi Skarbowemu w (...) o zapłatę kwoty 1.755.482,68 zł - sygn. I C 261/03. Obie te sprawy zostały połączone do łącznego rozpoznania pod sygn. I C 382/03 i w efekcie - wyrokiem Sądu Okręgowego w B.z dnia 10.05.2004r. - powództwo ze sprawy pierwotnej I C 261/03 - zostało w całości oddalone i zasądzono od W. J. na rzecz Urzędu Skarbowego tytułem zwrotu kosztów postępowania kwotę 7.200 zł i w tym zakresie wyrok jest prawomocny, natomiast co do żądania ze sprawy I C 382/03 które zostało przez Sąd Okręgowy oddalone - nastąpiła zmiana bowiem Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 13.04.2005r. sygn. I ACa 1983/04 powództwo W. J. częściowo uwzględnił, a mianowicie co do kwoty 663.951,84 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 31.12.1999r.

Wyrokiem tym SA jednocześnie nakazał pobrać od W. J. z zasądzonych roszczenia od oddalonej części powództwa - na rzecz Sądu Okręgowego w B.i Sądu Apelacyjnego w Katowicach łącznie kwotę 123.836 zł i zasądził od powoda W. J. na rzecz Pierwszego Urzędu Skarbowego kwotę 4.000 zł tytułem kosztów postępowania.

W uzasadnieniu wyroku z dnia 13.04.2005r. Sąd Apelacyjny w Katowicach- wyliczył należność powoda - W. J. na dzień wniesienia pozwu tj. 31.12.1999r. na kwotę 1.207.824,55 zł i odjął od niej przedstawioną przez pozwanego Urząd Skarbowy do potrącenia kwotę 543.872,71 zł - która stanowiła część wierzytelności Skarbu Państwa Pierwszego Urzędu Skarbowego w (...) w stosunku do W. J., a wynikająca z prawomocnego już wówczas wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 11.10.2000r. - sygn. I C 1787/00, którym zasądzono od W. J. na rzecz Urzędu Skarbowego kwotę 984.310 zł z odsetkami w wysokości 21% od dnia 22.02.2000r. oraz koszty procesu 12.053 zł. Apelacja pozwanego od tego wyroku została oddalona i zasądzono od niego na rzecz powoda - Urzędu Skarbowego kwotę 6.000 zł tytułem kosztów procesowych.

Do zasądzonej wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach - sygn. I ACa 1983/04 - dla W. J. kwoty 663.951,84 zł Urząd Skarbowy w (...) zgłosił potrącenie swojej wierzytelności pismem kierowanym do W. J. jak i do jego pełnomocnika adw. L. C.. W oświadczeniu tym z dnia 16.05.2005r. i 30.05.2005r. Skarb Państwa - Pierwszy Urząd Skarbowy potrącał kwotę: 583.767 zł jako wierzytelność główną z odsetkami 21% w stosunku rocznym od dnia 22.02.2000r. do dnia 13.04.2005r. tj. łącznie 1.214.523,25 zł oraz dodatkowo koszty procesu z cytowanych wcześniej spraw sądowych - tj. 12.053 zł, 6.000 zł i 4.000 zł.

Ta kwota wierzytelności głównej została wyliczona w ten sposób, że potrąconą kwotę 543.872,71 zł (czyli część kwoty z wyroku I C 1787/00) Urząd Skarbowy rozliczył - ustalając, że 397.950 zł zalicza się na poczet należności głównej, a 145.941,71 na poczet odsetek za okres od 22.02.00 do 27.07.01 czyli do dnia wymagalności. Sposób tego rozliczenia Urząd Skarbowy przedstawił W. J. już w piśmie z dnia - 5.12.2002 r. kiedy sprawa była jeszcze w toku.

Wyliczył jednocześnie Urząd Skarbowy w oświadczeniu o potrąceniu z 16.05.2005r. wierzytelność W. J. na dzień 13.04.2005r. na kwotę 1.324.688,52 zł, którą jak twierdził należy pomniejszyć o kwotę 123.836 zł jaką W. J. ma zapłacić Skarbowi Państwa Sądowi Okręgowemu w B. i Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach zgodnie z cytowanym wcześniej wyrokiem SA z 13.04.2005r.

Mając na względzie powyższe okoliczności, uznane za bezsporne, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powództwo jest zasadne częściowo.

W ocenie Sądu pierwszej instancji wierzytelność pozwanego w stosunku do powoda, wynikająca z prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach jaki zapadł w sprawie I ACa 1983/04, jest jednoznaczna i wynosi 663.951,84 złotych z ustawowymi odsetkami od 31 grudnia 1999 roku.

Wierzytelność powoda wynikająca z wyroku Sądu Okręgowego w B. w sprawie I C 1787/00 oraz z tytułu kosztów postępowania zasądzonych we wszystkich instancjach w obu tych sprawach została ustalona przez powoda nieprawidłowo.

Sąd Okręgowy podkreślił, że zgodnie z art. 499 kc oświadczenie o potrąceniu ma moc wsteczną od daty kiedy stało się możliwe.

Sąd wyraził pogląd, że datą stanu potrącalności jest dzień 31 grudnia 1999 roku. Z taką bowiem datą Sąd Apelacyjny w Katowicach w sprawie I ACa 1983/04 umorzył wierzytelność pozwanego w stosunku do powoda uznając, że powód skutecznie przedstawił do potrącenia część przysługującej mu w stosunku do pozwanego (a powoda w sprawie I ACa 1983/04) własną wierzytelność w kwocie 543.872,71 złotych.

Dlatego Sąd Okręgowy uznał, że wzajemne rozliczenie stron winno wyglądać w ten sposób, że kwota 663.951,84 złotych zasądzona na rzecz pozwanego winna być pomniejszona o 123.836 złotych, jakie pozwany z zasądzonego świadczenia winien zapłacić Skarbowi Państwa Sądowi Okręgowemu w B. i Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach oraz o 29.253 złotych należne powodowi z tytułu kosztów zasądzonych od pozwanego na rzecz powoda w postępowaniu toczącym się z udziałem stron o sygn. akt I ACa 1938/00, I C 1787/00, I C 382/00 i połączonej z nią sprawie I C 261/03.

Tym sposobem w wyniku umorzenia wierzytelność pozwanego ogranicza się do 510.862,84 złotych.

Powodowi z pierwotnej wierzytelności w kwocie 984.310 złotych, po uwzględnieniu potrącenia kwoty 543.872,71 uwzględnionej w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach w sprawie I ACa 1938/04 pozostaje wierzytelność w wysokości 440.438 złotych.

W wyniku kolejnego oświadczenia powoda o dokonaniu potrącenia pozostała pozwanemu nieumorzona wierzytelność w kwocie 70.424,84 złotych (663.951,84 zł – 29.253 zł – 123.836 zł – 440.438 zł = 70.424,84 zł).

Dlatego Sąd Okręgowy uznał, że powództwo może być uwzględnione jedynie w części dotyczącej pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności ponad 70.424,84 złote, a dalej idące powództwo oddalił.

Wyrok został zaskarżony przez obie strony.

Przez powoda w części oddalającej powództwo.

Ten skarżący zarzucił:

- naruszenie prawa materialnego polegające na:
 1. niewłaściwym zastosowaniu art. 499 kc i 498 kc do efektywnego zaliczenia kwoty na poczet wymagalnej wierzytelności powoda zgodnie z pismami powoda z dnia 10.10.2001 r. i 5.12.2002 r. kwoty 543.872,71 zł;
 2. niewłaściwym zastosowaniu art. 65 kc poprzez przyjęcie, że zaliczenie wyegzekwowanej kwoty na poczet wierzytelności powoda wynikającej z wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 11.10.2000 sygn. akt I C 1787/00 dokonane w pismach powoda z dnia 10.10.2001 r. i 5.12.2002r. stanowi oświadczenie o potrąceniu w rozumieniu art. 498 kc;
 3. niezastosowanie art. 451 § 1 kc zdanie drugie i art. 451 § 2 kc do oceny skutków pism powoda z dnia 10.10.2001 r. i 5.12.2002 r. a w konsekwencji do wyliczenia skutków oświadczenia o potrąceniu z 2005 r.;

4. niewłaściwym zastosowaniu art. 455 KC w związku z art. 120 kc § 1 zdanie drugie kc, polegające na przyjęciu, że wymagalność obu wierzytelności: powoda i pozwanego nastąpiła w dniu 31.12.1999 r.

- naruszenie przepisów postępowania tj. przepisu art. 328 § 2 kpc, poprzez

1. pominięcie w uzasadnieniu ustaleń faktycznych co do istnienia zastawu ustawowego Skarbu Państwa na wierzytelności W. J. wynikającej z wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 13.04.005 r. I ACa 1983/04 (pkt 1) c) i pkt. 3)), w związku z przepisem art. 11 ust 2 ustawy z dnia 13.06.1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych a także wyvodu prawnego uzasadniającego pominięcie istnienia tego ograniczonego prawa rzeczowego na możliwość i skutki potrącenia wierzytelności w tej sprawie, co uniemożliwia kontrolę instancyjną;

2. pominięcie w uzasadnieniu wyroku ustaleń faktycznych i oceny prawnej co do stanu wymagalności obu potrąconych wierzytelności

- błąd w ustaleniach faktycznych, polegający na

1. pominięciu faktu efektywnego zaspokojenia wierzytelności Skarbu Państwa Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego w zakresie kwoty 543.872,71 zł i rozliczenia tej kwoty zgodnie z pismem z dnia 5.12.2002 r.;

2. pominięciu faktu wezwania do zapłaty wystosowanego przez powoda w dniu 8.12.1999 r. (powołanego w sprawie I C 382/03 -k-12) i błędne ustalenie stanu wymagalności potrąconych wierzytelności na dzień 31.12.1999 r.

3. pominięciu zaświadczenia Komornika Sądowego A. N. z dnia 28.03.2006 r. o zrealizowaniu zajęć wierzytelności W. J. w Pierwszym Urzędzie Skarbowym w (...) i przekazaniu przez urząd kwoty 123.836 zł, przysługującej W. J. od Pierwszego Urzędu Skarbowego w (...) z wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13.05.2005 r. sygn. I ACa 1983/04 na zaspokojenie jego długów.

Powołując się na powyższe powód wnosił o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku w zakresie pkt 2 i 3 poprzez uwzględnienie powództwa w całości tj. pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 kwietnia 2005r. sygn. I ACa 1983/04, opatrzonego klauzulą wykonalności w zakresie pkt 1) a) oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych,

ewentualnie:

2. o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpatrzenia – przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego.

Pozwany zaskarżył wyrok w części uwzględniającej powództwo i orzekającej o kosztach procesu.

Zarzucał naruszenie przepisów art. 505 pkt 3 i 4 kc poprzez jego niezastosowanie.

Podniósł, że należność zasądzona od powoda na jego rzecz wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach w sprawie o sygn. akt I ACa 1983/04 była odszkodowaniem za szkodę jakiej skarżący doznał w wyniku czynu niedozwolonego powoda. Czynem tym była szkoda majątkowa polegająca na utracie majątku w wyniku postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez powoda w wyniku wydanych przez niego wadliwych decyzji administracyjnych, które następnie zostały uznane przez Naczelny Sąd Administracyjny za nieważne. Przy tego rodzaju odpowiedzialności deliktowej niedopuszczalne jest umorzenie wynikającej z niej wierzytelności pozwanego z wierzytelnością powoda przez potrącenie (art. 505 pkt 3 kc). Dlatego zdaniem pozwanego oświadczenie powoda o potrąceniu było nieskuteczne.

Powołując się na powyższe skarżący ten wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powoda na jego rzecz kosztów postępowania.

Wyrokiem z dnia 14 grudnia 2012 roku Sąd Apelacyjny w Katowicach zmienił wyrok Sądu Okręgowego w B.w ten sposób, że utrzymał w mocy wyrok zaoczny tego Sądu z dnia 24 października 2006r. sygn. akt I C 253/05 w pkt I i III, a w pozostałej części wyrok ten uchylił i zasądził od pozwanego na rzecz powoda 7.200 złotych tytułem kosztów procesu.

Sąd oddalił apelację pozwanego i zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2.700 złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny za jasne i logiczne uznał stanowisko zaprezentowane w sprawie przez powoda i poczynił ustalenia co do umorzenia całej wierzytelności pozwanego ze wzajemnymi wierzytelnościami powoda uznając, że do wzajemnych wierzytelności winny być doliczone zasądzone odsetki do daty potrącenia.

Sąd podkreślił, że w wyliczeniu dokonany przez Sąd Okręgowy błędnie pominięto 123.836 złotych, jakie powód przekazał komornikowi z tytułu zajęcia przez innych wierzycieli należności Skarbu Państwa z tytułu opłat sądowych, która to należność została rozporządzona przez komornika na zaspokojenie długów pozwanego.

Sąd odwoławczy nie podzielił zarzutu naruszenia przez Sąd pierwszej instancji przepisu art. 505 pkt 3 i 4 kc podnosząc, że kwestia ta była już przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w ramach rozpoznania kasacji jaką wniesiono od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach w sprawie I ACa 1983/04, w której kwestionowano także skuteczność dokonanego przez powoda potrącenia. Sąd Najwyższy wyraził stanowisko, że przepisy ordynacji podatkowej na mocy której zasądzono odszkodowanie należne pozwanemu (powodowi w tamtej sprawie) ani inne przepisy nie wyłączają możliwości dokonania potrącenia wzajemnej wierzytelności z wierzytelnością odszkodowawczą, będącej przedmiotem tamtego postępowania.

Wyrok Sądu Apelacyjnego został zaskarżony skargą kasacyjną przez pozwanego w części utrzymującej w mocy wyrok zaoczny Sądu Okręgowego w B.z dnia 24 października 2006r. sygn. akt I C 253/05 oraz orzekającej o kosztach procesu.

Skarżący zarzucił naruszenie przepisu art. 499 kc poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie.

Powołując się na powyższe wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów postępowania.

Pozwany w odpowiedzi na skargę kasacyjną wnosił o oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Wyrokiem z dnia 3 kwietnia 2014r. Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy podzielił zarzut pozwanego, że wydając zaskarżony wyrok Sąd Apelacyjny nie poczynił ustaleń co do stanu potrącalności poszczególnych wierzytelności objętych przez powoda złożonym przez niego oświadczeniem o potrąceniu ani nie wyjawiał dlaczego za stan taki uznał dzień 13 kwietnia 2005r. tj. dzień wydania kwestionowanego tytułu wykonawczego.

Podkreślił nadto, że potrącenie staje się możliwe wówczas, gdy powstaje tzw. stan potrącalności, tj. w dacie, w której ziszczają się przesłanki pozytywne potrącenia określone w art. 498 § 1 k.c. przy jednoczesnym braku przesłanek negatywnych potrącenia, w tym określonych w art. 505 k.c. Z tą bowiem chwilą jeden z wzajemnych wierzycieli nabywa uprawnienie do dokonania czynności potrącenia, a skutki wykonania tego uprawnienia cofają się do chwili powstania stanu potrącalności. Innymi słowy, w razie późniejszego, niż w chwili powstania stanu potrącalności, złożenia oświadczenia o potrąceniu z mocy prawa następują takie skutki prawne, jakby oświadczenie o potrąceniu zostało złożone przez uprawnionego do tego wierzyciela w chwili powstania stanu potrącalności. Umorzenie wierzytelności będących przedmiotem potrącenia powoduje wygaśnięcie praw akcesoryjnych wobec tych wierzytelności. Od chwili wystąpienia retroaktywnego skutku wynikającego z art. 498 § 2 w zw. z art. 499 k.c., tj. od dnia powstania stanu potrącalności, za niebyłe uznać należy te skutki prawne, które wynikały z założenia istnienia wierzytelności, następnie umorzonych wskutek potrącenia. Dotyczy to w szczególności naliczanych odsetek za opóźnienie lub zwłokę za okres

po dniu powstania stanu potrącalności od tej części każdej z wierzytelności wzajemnych, które uległy z tą chwilą umorzeniu. Skutek ten nie dotyczy jedynie tych odsetek od obu umorzonych wierzytelności należnych do chwili powstania stanu potrącalności.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy przez Sąd Apelacyjny strony podtrzymały dotychczasowe stanowiska procesowe.

Sąd Apelacyjny w Katowicach zważył co następuje:

1. Odnośnie apelacji powoda.

Nie są zasadne zarzuty apelacji powoda zmierzające do wykazania, że doszło do naruszenia wskazanych w niej przepisów prawa materialnego przez błędne utożsamienie zarachowania wierzytelności pozwanego z oświadczeniem o potrąceniu skutkującym wstecznym umorzeniem obu wierzytelności 543.872,71 złotych ze skutkiem od 31 grudnia 1999r.

Skarżący dąży do wykazania, że w istocie wierzytelność pozwanego na mocy oświadczeń powoda zawartych w pismach z 10.10.2001r. i 5.12.2002r. w znacznej części zostaną zarachowane na należności uboczne, w związku z czym główna wierzytelność wzajemna powoda nie uległa umorzeniu o 543.872,71 złotych, lecz kwota niższa, a więc do potrącenia pozostała kwota wyższa niż to ustalił Sąd Okręgowy w B.. O zarachowaniu może być mowa jedynie w przypadku zapłaty długu przez zobowiązanego. Ze strony W. J. brak było świadczenia. Rzekome zarachowanie to w istocie wadliwie wyliczone umorzenie przez jednostronne oświadczenie o potrąceniu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego rozumowania takiego nie można podzielić też z tego względu, że powód na wspomniany sposób zarachowania nie powoływał się skutecznie w sprawie z udziałem stron zakończonej wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 kwietnia 2005r. sygn. akt I ACa 1983/04.

Zasądzona w sprawie I ACa 1983/04 na rzecz pozwanego (a powoda w tamtej sprawie) należność została ustalona jako rezultat pomniejszenia odszkodowania należnego W. J. o wzajemną wierzytelność powoda w kwocie 543.872,71 złotych ze skutkiem wstecznym do 31 grudnia 1999 roku.

Nie było to do końca prawidłowe, gdyż wzajemna wierzytelność powoda była wymagalna dopiero od 22 lutego 2000r. (co wynika z wyroku z dnia 11 października 2000r. Sądu Wojewódzkiego w B. sygn. akt I C 1787/00) jednakże trafnie Sąd Apelacyjny uznał, że ze względu na wsteczny skutek oświadczenia o potrąceniu powód nie mógł żądać, aby wierzytelność W. J. z tytułu odszkodowania umorzona została w części przez jego wzajemną wierzytelność wynikającą ze wskazanego wyroku, a w części przez odsetki od tej wierzytelności.

Dlatego należało uznać, że w sprawie o sygn. akt I ACa 1983/04 Sądu Apelacyjnego w Katowicach przesądzone zostało (art. 366 kc), że w wyniku potrącenia dokonanego przez powoda w dacie wyrokowania w tamtej sprawie wierzytelność główna powoda została umorzona o kwotę 543.872,71 złotych.

Trafności zaskarżonego wyroku nie może też podważać zarzut pominięcia w motywach zaskarżonego wyroku okoliczności, że Skarbowi Państwa – Sądowi Okręgowemu w B. i Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach zgodnie z wyrokiem z dnia 13 kwietnia 2005r. sygn. akt I ACa 1983/04 przysługiwało prawo zastawu na wierzytelności pozwanego obciążające zasądzone świadczenie na podstawie art. 11 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, w ówczesnym brzmieniu.

Tego rodzaju prawo zastawu ma znaczenie jedynie co do kolejności zaspokojenia roszczeń Skarbu Państwa z tego tytułu. Nie wpływa natomiast na stan potrącalności wzajemnych wierzytelności. W szczególności wierzytelność Skarbu Państwa z tego tytułu nie mogła być umorzona przez powoda przez potrącenie, gdyż nie był on jednostką organizacyjną Skarbu Państwa, której służyła wierzytelność z tytułu kosztów sądowych ani nie przedstawił jej do potrącenia.

Mankamentem uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego w tym zakresie jest to, że Sąd pierwszej instancji uznał, że wierzytelność W. J. winna być pomniejszona o 123.836 zł, ale nie wyjaśnił dlaczego.

Z zebranego materiału dowodowego wynika, że świadczenie należne W. J. od powoda na mocy wyroku w sprawie I ACa 1983/04 w kwocie 123.836 złotych zostało zajęte przez komornika sądowego na wniosek innych wierzycieli, a następnie przeznaczone na zaspokojenie długów pozwanego (pismo komornika, k. 77).

Okoliczność ta była bezsporna między stronami.

Zajęcie nastąpiło pismem komornika skierowanym do Sądu Okręgowego w B. z dnia 16 czerwca 2005r. (k. 42).

W wyniku spłacenia przez komornika długów pozwanego W. J. doszło do rozporządzania jego wierzytelnością w kwocie 123.836 złotych, a tym samym uległa ona umorzeniu, co zostało uwzględnione w wyliczeniach Sądu Okręgowego. Sąd Okręgowy nie uwzględnił jednak kiedy to nastąpiło i jakie ma to znaczenie dla roszczenia odsetkowego, co zostanie ustalone i wyjaśnione poniżej.

Z tych względów apelacja powoda zmierzająca do pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości nie mogła odnieść zamierzonego skutku. To w jakiej części mógł on być pozbawiony wykonalności zostanie wykazane w dalszej części motywów.

2. Odnośnie apelacji pozwanego.

Apelacja pozwanego jest zasadna w nieznacznym zakresie i to z innych przyczyn niż podniesiony w niej zarzut naruszenia przepisu art. 505 pkt 3 i 4 kc.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie jest zasadny zarzut bezskuteczności oświadczenia powoda o potrąceniu ze względu na zakaz wynikający z przepisu art. 505 pkt 3 kc. Wprawdzie wierzytelność pozwanego w stosunku do Skarbu Państwa wynika z czynu niedozwolonego, jakim jest wyrządzenie szkody bezprawną, gdyż uznana ostatecznie za nieważną, decyzją administracyjną ale wzajemna wierzytelność powoda także dotyczy naprawienia szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym. Za taki należy uznać bowiem zaniechanie zgłoszenia w odpowiednim czasie do upadłości należącej do niego spółki posiadającej zobowiązanie z tytułu podatków, które nie zostały zaspokojone ze względu na jej niewypłacalność.

Skutkiem tego stanu rzeczy było zasądzenie od pozwanego jako członka zarządu na rzecz powoda należności objętej wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w B. z dnia 11 października 2000r. sygn. akt I C 1787/00. Oznacza to, że odpowiedzialność pozwanego w stosunku do powoda ukonstytuowana tym wyrokiem także ma charakter odpowiedzialności deliktowej (por. uchwałę SN z dnia 7 grudnia 2006r. sygn. akt II CZP 118/06).

Ratio legis przepisu art. 505 pkt 3 kc jest zapewnienie realnej możliwości uzyskania odszkodowania przez osobę pokrzywdzoną czynem niedozwolonym i zapobieganie sytuacjom, kiedy sprawca czynu niedozwolonego unika tej odpowiedzialności kreując wzajemne wierzytelności w celu umorzenia zobowiązania wzajemnego.

Sytuacja taka nie zachodzi w niniejszej sprawie, gdyż obie wierzytelności będące przedmiotem potrącenia były przedmiotem badania w postępowaniach sądowych i wynikają z prawomocnych orzeczeń sądów co oznacza, że zasługują na ochronę prawną.

W doktrynie przyjmuje się za dopuszczalne, i to bez zgody drugiej strony, potrącenie wierzytelności o tym samym charakterze (zob. Zagrobelny K. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz pod red. E. Gniewka. Warszawa 2008. Kodeks cywilny. Komentarz – Zobowiązania – część ogólna Agnieszka Rzetecka Gil, Pyziak-Szafnicka M. System Prawa Prywatnego. Prawo zobowiązań – część ogólna. Warszawa 2009).

Sąd Apelacyjny w Katowicach podziela to stanowisko uznając, iż w realiach niniejszej sprawy niedopuszczalnym byłoby uznanie potrącenia za niedopuszczalne i oczekiwanie, że strony winny wzajemnie egzekwować tytuły wykonawcze. Pozwany podejmując aktywne działania zmierzające do wyegzekwowania należności od Skarbu Państwa

sam nie posiada majątku i jest osobą nieznaną z miejsca pobytu (oświadczenie pełnomocnika pozwanego – e-protokół rozprawy z dnia 23.09.2014r.).

Ponadto kwestia dopuszczalności potrącenia wzajemnych wierzytelności stron była już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, który rozpoznając skargę kasacyjną W. J. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach w sprawie o sygn. akt I ACa 1983/04 nie dopatrył się okoliczności wyłączających możliwość tego rodzaju potrącenia (wyrok SN z dnia 19.04.2006 sygn. akt V CSK 166/05).

Z tych względów zarzut naruszenia przepisu art. 505 pkt 3 i 4 kc nie mógł odnieść zamierzonego skutku.

Z urzędu należało natomiast wziąć pod uwagę naruszenie przepisów art. 498 i 499 kc w takim zakresie jak to było podniesione przez pozwanego w skardze kasacyjnej od poprzedniego wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach wydanego w niniejszej sprawie i było przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego w wyroku nakazującym ponowne rozpoznanie sprawy.

W wyniku dokonanych potrąceń w ocenie Sądu Apelacyjnego stan wzajemnych rozliczeń przedstawia się następująco.

Szkoda W. J. spowodowana przez powoda w sprawie I ACa 1983/04 została ustalona przez Sąd Apelacyjny na kwotę 1.207.824,70 złotych z ustawowymi odsetkami od 31.12.1999r.

W wyniku uznanego za skuteczne potrącenia wierzytelności wzajemnej powoda w kwocie 543.872,71 złotych Sąd w tamtej sprawie uznał, że doszło do częściowego umorzenia wzajemnych zobowiązań i zasądził od Skarbu Państwa na rzecz W. J. kwotę 663.951,84 zł z ustawowymi odsetkami od 31.12.1999r. Oznacza to, że powodowi z wierzytelności w kwocie 984.310 złotych, wynikającej z wyroku Sądu Wojewódzkiego w B. z dnia 11.10.2000r. sygn. akt I C 1787/00, pozostała nieumorzona wierzytelność główna w kwocie 440.437,29 złotych oraz odsetki od tej kwoty i należności z tytułu zasądzonych kosztów.

Powód w celu umorzenia pozostałej wierzytelności W. J. złożył w dniu 2 czerwca 2005r. (k. 21) kolejne oświadczenie o potrąceniu.

Jego skutkiem było umorzenie wierzytelności pozwanego w kwocie 663.951,84 złotych o 440.437,29 złotych z mocą wsteczną do 27 lutego 2000r., gdyż w tej dacie stała się była wymagalna wzajemna wierzytelność powoda w stosunku do pozwanego.

Ponadto wspomniane oświadczenie o potrąceniu obejmowało również przedstawienie do potrącenia należności powoda z tytułu kosztów procesu w kwocie 12.053 złotych, 6.000 złotych i 4.000 złotych (k. 12).

Pierwsza z tych wierzytelności stała się wymagalna 11 października 2000r., gdyż stanowiła koszty procesu zasądzone od W. J. na rzecz Skarbu Państwa wyrokiem z tej daty Sądu Wojewódzkiego w B. w sprawie I C 1787/00.

Druga stała się wymagalna 27 lipca 2001r., gdyż wówczas Sąd Apelacyjny w Katowicach oddalając w sprawie I ACa 336/01 apelację W. J. zasądził od niego na rzecz powoda kwotę 6.000 złotych.

Trzecia wierzytelność w kwocie 4.000 złotych była wymagalna od 13 kwietnia 2005r., gdyż stanowiła koszty procesu zasądzone na rzecz powoda wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach w sprawie I ACa 1983/04.

Innych wierzytelności z tytułu kosztów procesu powód w 2005r. nie przedstawił do potrącenia.

Ponadto w wyniku zajęcia komorniczego dokonanego w dniu 16 czerwca 2005r., a następnie rozdysonowania kwoty 123.836 złotych pozwany utracił w wyniku umorzenia możliwość realizacji tytułu wykonawczego odnośnie tej kwoty i powód nie opóźniał się od tej daty z zapłatą należności w tej części.

Oznacza to, że w wyniku potrącenia wzajemnej wierzytelności głównej w kwocie 440.437,29 złotych powód zalegał pozwanemu z zapłatą kwoty 223.514,55 złotych wraz z odsetkami od 31.12.1999r. do 22.02.2000r.

Po potrąceniu wierzytelności z tytułu kosztów w kwocie 12.053 złotych należność główna została obniżona do kwoty 211.461,55 złotych, a nadto pozwanemu przysługiwały od powoda odsetki od kwoty 12.053 złotych za okres od 31.12.1999r. do 11.10.2000r.

Potrącenie dalszych kosztów w kwocie 6.000 złotych zmniejszyło należność główną do 205.461,55 złotych z tym, że pozwanemu przysługiwały nadto odsetki od 6.000 złotych za okres od 31.12.1999r. do 27.07.2001r.

Potrącenie 4.000 złotych obniżyło należność główną pozwanego w stosunku do powoda do 201.461,55 złotych oraz należne się pozwanemu odsetki od kwoty 4.000 złotych za okres od 31.12.1999r. do daty wymagalności wierzytelności powoda o zapłatę kosztów w kwocie 4.000 złotych tj. do 13.04.2005r.

Zajęcie w dniu 16.06.2005r. i rozporządzenie przez komornika kwoty 123.836 złotych zmniejszyło wierzytelność pozwanego do 77.625,55 złotych z odsetkami od 31.12.1999r. do 16.06.2005r.

Łącznie powód przedstawił do potrącenia lub wykazał wygaśnięcie wierzytelności pozwanego w stosunku do niego wynikających z tytułu wykonawczego jakim jest wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13.04.2005r. sygn. akt I ACa 1983/04 w kwocie 586.625,55 złotych (440.437,29 zł + 12.053 + 6.000 + 4.000 + 123.83).

Uzasadniało to pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności ponad kwotę 77.625,55 złotych stanowiącą należność główną zasądzoną wspomnianym wyrokiem.

Ze względu na różne daty wymagalności wierzytelności powoda przedstawionych do potrącenia, nie doszło do całkowitego umorzenia należności z tytułu odsetek należnych pozwanemu. Dotyczy to też odsetek od kwoty 123.836 złotych, która nie była przedmiotem potrącenia, a zobowiązanie powoda z tego tytułu wygasło z innych przyczyn dopiero 16.05.2005r., a co za tym idzie powód zalegał z zapłatą tej kwoty od 31.12.1999r. do 16.06.2005r.

Dlatego Sąd Apelacyjny na mocy art. 386 § 1 kpc zmienił zaskarżony wyrok i orzekł jak w sentencji.

Dalej idące apelacje obu stron oddalono na mocy art. 385 kpc jako bezzasadne.

Podstawą materialnoprawną orzeczenia jest przepis art. 840 § 1 kpc oraz art. 498 i 499 kc.

O kosztach orzeczono na mocy art. 100 kpc i art. 113 ust 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych mając na względzie wynik postępowania.

Wniosek powoda o zasądzenie zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego oddalono, gdyż nie znajduje on oparcia w przepisie § 12 ust 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu określającego za jakie czynności w postępowaniu kasacyjnym służy wynagrodzenie.